

kdo nestihl koupit prvního a druhého dílu, a všichni, kdo se soukromě či profesně sídlíšti nějak zabývají. Zatímco Paneláci představují 50 českých sídlíšť a The Paneláks zužují výběr na 25, Metodika přináší „TOP 10“, deset sídlíšť, která si na základě důkladné pětileté analýzy renomovaného týmu badatelů zaslouží památkovou ochranu. Metodika je určena odborně i laické veřejnosti – architektům, úředníkům, badatelům i občanům a občanským sdružením. Těm všem pomůže zorientovat se v problematice poválečné hromadné bytové výstavby. Může být nápomocna každému, kdo bude usilovat o formulování poznaných hodnot do nedávna zatracované výstavby a třeba i o památkovou ochranu těchto hodnot. Památkářům poslouží při výzkumu, dokumentaci a vytipování potenciálních památkových zón a kulturních památek, pracovníkům ministerstva kultury při posuzování návrhů na prohlášení sídlíšť za památkové zóny či objektů na jejich území za kulturní památky. Využití jí může státní správa a především samospráva při rozvahách o úpravách sídlíšť, zadávání architektonických soutěží na jejich revitalizaci, a také architekti a urbanisté.³⁷ Metodika předkládá vyčerpávající přehled způsobů ochrany vycházející z platné legislativy (památkového i stavebního zákona) včetně platných, ale zcela nevyužívaných nástrojů. Metodika obsahuje i seznam všech 73 sídlíšť včetně autorů jejich pasportů. Odkazuje tak na odborníky, kteří jsou znalci příslušné oblasti a mohou být nápomocni při dokumentaci, výzkumu a ochraně konkrétních sídlíšť.

Paneláci, a co dál?

Týmu Lucie Skřivánkové se podařilo bezesbytku splnit vytčený cíl: ukázat, že všechna sídlíště nejsou stejná, některá svými kvalitami naplňují znaky výjimečného architektonického a urbanistického počínu, mají velký obytný potenciál a jsou součástí našeho kulturního dědictví, s nímž musíme uvážlivě nakládat. Bylo odvedeno obrovské množství záslužné práce, ale přesto je to vlastně začátek. Zatímco periodizace Martiny Koukalové může být vzorem i pro jiné země, my bychom měli pokračovat v práci s potenciálem, který naše sídlíště představují. Humanizaci sídlíšť se Paneláci věnují spíše okrajově a jejich hodnocení je dosti přezíravé. V západní Evropě je to však přinejmenším od 80. let frekventované téma, země východního bloku se mu věnují prakticky i teoreticky³⁸ již od 90. let 20. století. K humanizaci a modernizaci sídlíšť by se zjevně mělo přistoupit stejně nezaujatě jako k hodnocení sídlíšť samotných. Paneláky navrhovaná památková ochrana nejlepších českých sídlíšť je také otevřeným tématem, k němuž by měla vzniknout široká odborná diskuse. Zatímco u starších památek je běžné větší množství vývojových etap a památková doktrína vyvíjející se v čase určuje, do jaké etapy a podoby je žádoucí objekt uvést, měli bychom podrobit zkoumání oprávněnost u nás dosud převažujícího přístupu památkářů, že zateplené sídlíště s vyměněnými okny ztratilo veškeré hodnoty dřív, než jsme je stačili rozpoznat. Např. v Polsku již jsou některé domy³⁹ postavené panelovou technologií památkově chráněné, a odpovídající formy ochrany se tam dočkali i první obytný soubor.⁴⁰

Hana ŘEPKOVÁ

■ Poznámky

35 Vzhledem k tomu, že se jedná o reprodukci výstavního panelu, je z formátu A4 patrná struktura pasportu, nikoliv detaily jako např. text popisek či zdrojů.

36 Viz http://invenio.nusl.cz/record/374469/files/metodika_k_dokumentaci_vyzkumu.pdf, vyhledáno 11. 12. 2018.

37 Kracík (pozn. 21), s. 7, 8.

38 Např. v Polsku vyšla publikace o modernizaci obytných souborů už v roce 2001, v reedici pak o šest let později: Jan Maciej Chmielewski – Malgorzata Mirecka, *Modernizacja osiedli mieszkaniowych*, Warszawa 2001.

39 Např. pavlačový mezonetový dům s obchodním parterem z let 1958–1960 od Emunda Frackiewitze, Jadwiga Grabowské-Hawrylak a manželů Tawryczewských nacházející se v centru polské Wrocław v blízkosti hlavního nádraží na ulici Kollataja 9–12.

40 Soubor sedmi věžových domů s občanskou vybaveností z let 1968–1978 byl navržen Jadwigou Grabowskou-Hawrylak v metabolickém slohu s atypicky tvarovanými fasádními panely na Grunwaldském náměstí 4–16 ve Wrocławu.

Poslední svazek série Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Severní Čechy

Viktor Sušický a kolektiv: *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků. Severní Čechy*, Praha 2017, Agentura Pankrác, 384 s., ISBN 978-80-86781-34-1

Na sklonku roku 2017 došlo k završení jednoho z významných vydavatelských počínů na poli české kastelologie. V nakladatelství Agentura Pankrác byl totiž publikován závěrečný pátý svazek série *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků*. Je věnován panským sídlům v regionu severních Čech a navazuje na dříve vytištěné knihy Střední Čechy (2000 a 2., revidované vydání 2015), Jižní Čechy (2002), Západní Čechy (2006) a Východní Čechy (2012). Předchozí čtveřici svazků autorsky připravoval legendární specialista na české hrady a jedna z nejvýznamnějších osobností naší kastelologie, prof. Tomáš Durdík, který však v roce 2012 nečekaně zemřel. Viktor Sušický, autor fotografických částí těchto publikací a nakladatel, se však i přes tuto ztrátu rozhodl celou edici dokončit. S ohledem na náročnost takového typu vícedílných publikací to lze jedině uvítat, neboť je vždy škoda, zůstanou-li podobné tematické řady v podobě pouhého torza.

Územní záběr pátého svazku je vymezen hranicemi Ústeckého a Libereckého kraje a zahrnuje celkem na 84 objektů. Vedle již zmíněného Viktora Sušického se na jeho vzniku jako autor podílel rovněž Michal Doskočil, pérové kresby pak vytvořili Jaroslava Durdíková a Petr Durdík. Základním kritériem pro zařazení zřícenin panských sídel do této publikace bylo dochování zdí v jakékoliv viditelné formě. Čtenář zde tedy může nalézt rozsáhlejší hradní komplexy (Hasištejn, Házmburk, Osek, Ralsko, Střekov etc.), stejně jako objekty, jejichž pozůstatky jsou o poznání skromnější (např. Šebín, Varta, Vřísek u Drchlavy či Žerotín u Pannenského Týnce). Publikace je zaměřena především na fotografickou dokumentaci sídel, stejně jako předchozí svazky, čemuž se přizpůsobuje taktéž podoba textů. Historií jednotlivých objektů se autoři zabývají jen velmi stručně a hlavní pozornost zaměřují především na detailní popis jejich podoby a dochovaných pozůstatků. Ve spojení s velice kvalitním fotografickým materiálem, který nepochybně tvoří důležitou páteř knihy, jde tedy o velmi cenný zdroj informací zachycující současnou podobu objektů, z nichž se nemalá část vlivem pokračujícího chátrání postupně proměňuje. Jedná se tedy také o dokumentaci, která vedle vlastní informační hodnoty může přispět rovněž při budoucích projektech na konzervaci zdí nebo opětovnou dostavbu jeho zřícených částí jako doklad o podobě hmoty sídla v tomto časovém období či o umístění cenných architektonických prvků. Autoři při tom hojně pracovali s dosavadní odbornou literaturou a čtenář se zde tedy setká se jmény řady badatelů,

kteří se zaměřovali na kastelologii i v tomto regionu. Vedle již zmíněného Tomáše Durdíka lze připomenout alespoň Františka Gabriela a Jaroslava Panáčka, jejichž dlouhodobý zájem je zaměřen k českolipskému regionu. Na stranách 333 až 380 jsou texty otištěné v anglickém jazyce.

Odkazy na literaturu zde nejsou uváděny u jednotlivých objektů či v poznámkách pod čarou, ale pouze sumárně v závěrečném soupisu literatury. S ohledem na hlavní zaměření publikace a existenci řady souborných děl od Heberových a Sedláčkových Hradů přes *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* až po Durdíkovu *Ilustrovanou encyklopedii českých hradů* či též *Encyklopedii českých tvrzí* to nepovažují za újmu. V uvedených knihách, které patří do základní výbavy každého historika-kastelologa, jsou totiž další informace k historii a v novějších i odkazy na odbornou literaturu přístupné. V neposlední řadě pak publikace dokládá též skutečnost, že i dnes zříceniny zůstávají vděčnými vizuálními objekty, jež stále přitahují zaslouženou pozornost výtvarníků i dokumentárních fotografů.

Dokončení ediční řady *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků* je nepochybně dobrou zprávou a pátý svazek o severočeských památkách si jistě najde své místo jak v knihovnách odborné veřejnosti, tak i mezi milovníky panských sídel v českých zemích.

Lukáš M. VYTLAČIL

Mladá Boleslav Templ – a history of heritage renovation

Jakub BACHTÍK; Vít JESENSKÝ; Alena NACHTMANNOVÁ

Keywords: Mladá Boleslav, Templ, history of heritage care, architecture of the 2nd half of the 20th century, monument renovation, Vojtěch Láska

The study deals with the preparation and the course of the heritage renovation of the “Templ” in Mladá Boleslav, an important medieval palace building in the historical center of the city. This municipal palace was founded in the 14th century, but the end of the 15th century is the historically determinant period, when the foundations for its present form were laid and it obtained its most valuable architectural and artistic parts (a hall with ribbed vaulting on the ground floor, portals, etc.). Since then, the building has undergone many modifications, including damage by fire. The most prominent modification was Classicist, giving the building its character well into the 20th century. The building was considered an important Mladá Boleslav heritage property from the end of the 19th century. In the decades after 1900, several repairs have been documented, many of which were financed by the state. In 1924, the Templ was purchased by the religious community of the Czechoslovak Hussite Church, which established a prayer house and priest's apartment here.

The Hussite Church used the Templ until the 1950's, when the complex story of the heritage renovation of a valuable building begins. Despite frequent repairs, the Templ was not in good condition, and the church therefore asked for money in 1955 for the reconstruction of the roof and windows. The money was eventually allotted, but no repairs were made. The religious community received the funds at the end of October, but within the centralized state economy it was impossible to find a contractor who would take on the project so quickly. The money was therefore not spent by the end of the year and had to be returned. The religious community got stuck on this “Article XXII” several times: the authorities repeatedly demonstrated the good will to find the money to repair the Templ, but the intention always failed due to the impossibility of finding a company within the inflexibility of the system. The situation remained unchanged into 1962, when the Templ began to enter a critical state due to, among other things, saturation by municipal sewerage. An agreement was reached between the owner, conservationists, and the city and regional authorities in 1962, but the preparation of repairs began only much later due to delays on the part of the authorities.

It was only in 1967 that a building survey was ordered (Josef Štulc) and then finally a year later the reconstruction project was ordered, which was to be evaluated by the State Institute for the Reconstruction of Historic Towns and Buildings (SÚRPMO). In 1970, the building was taken over from the church into the administration of the State Center for Heritage Care and Nature Conservation (SSPPOP), which was also supposed to oversee the renovation. Even then, however, the building was not repaired. A unique feature of the system was at fault here – the investor in the case of state building events was not an individual owner nor the administrators of the construction, but a particular enterprise, in the Central Bohemian region known as the Regional Investment Institute. This institute approached the Templ project rather arbitrarily, including disputing SÚRPMO's project and spearheading a dispute with the conservationists over the supply company, thus paralyzing the renovation process for several years.

The commencement of the work was finally triggered by two tragedies. In 1974, the southern annex of the Templ collapsed. This did move the concerned institutions somewhat, but it was the collapse of another part of the building in March 1977 that finally put events in motion. As early as the summer of the same year, basic rescue work was carried out, and the reconstruction project prepared by the enterprise Heritage Renovation (Obnova památek) was quickly ready for approval. After preliminary safeguarding and foundation work, the actual reconstruction began in 1981 with the construction of a new roof. The contractor was Heritage Renovation.

For the most part, the concept for the resulting renovation developed during the course of the work itself. It was not until 1981 that a complete renovation study was submitted. Following discussion with conservationists, the study was based around reconstructing the building into its presumed Gothic state, including the hypothetical shape of the roof.

Once the work commenced, there were no other major complications. The rough renovation phase was completed in 1986, but finalizing and restoration work still continued. The building was finally approved at the threshold of the Velvet Revolution, in May of 1989. The revolution, however, presented a problem with the use of the building: the Templ was supposed to be used by the District Museum, which ultimately did not happen. The situation was solved only in 1996, when the decision was made to use the palace for an exhibition on the history of Mladá Boleslav. The Templ had to undergo building modifications after a short time again, and the exhibition opened in 2000.